

УДК 378.014.544(091)-027.543

DOI:

Аліна Марлова, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри іноземних мов з курсом латинської мови та медичної термінології
Вінницького національного медичного університету імені Миколи Івановича Пирогова
Сергій Лозинський, доктор медичних наук, професор
кафедри внутрішньої медицини медичного факультету № 2
Вінницького національного медичного університету імені Миколи Івановича Пирогова
Людмила Лозинська, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри іноземних мов з курсом латинської мови та медичної термінології
Вінницького національного медичного університету імені Миколи Івановича Пирогова

ОСОБЛИВОСТІ ІНТЕРНАЦІОНАЛІЗАЦІЇ ВИЩОЇ ОСВІТИ У СУЧАСНОМУ СУСПІЛЬСТВІ

У статті на основі аналізу зарубіжних джерел уточнено сутність поняття інтернаціоналізації вищої освіти, представлено основні віхи її становлення, визначено зв'язок інтернаціоналізації з глобалізацією, прояви інтернаціоналізації, її переваги і цілі, ступінь участі закладів вищої освіти у її розповсюдженні, обґрунтування мотивації інтернаціоналізації і важливість стратегій університетів для її успішного впровадження. Встановлено, що, незважаючи на несприятливі політичні умови, в деяких країнах останнім часом, а також розвиток пандемії цьогогоріч, інтернаціоналізація залишається у фарватері розвитку вищої освіти.

Ключові слова: інтернаціоналізація вищої освіти; глобалізація; міжнародний вимір; освіта і дослідження; суспільство.

Лит. 8.

Alina Marlova, Ph.D.(Pedagogy), Associate Professor of the Foreign Languages with Latin Course and Medical Terminology Department, Vinnytsya Mykola Pyrohov National Medical University
Serhiy Lozynskiy, Doctor of Sciences(Medicine), Professor of the Internal Medicine Department of Medical Faculty №2, Vinnytsya Mykola Pyrohov National Medical University
Lyudmyla Lozynska, Ph.D.(Pedagogy), Associate Professor of the Foreign Languages with Latin Course and Medical Terminology Department, Vinnytsya Mykola Pyrohov National Medical University

PECULIARITIES OF INTERNATIONALIZATION OF HIGHER EDUCATION IN MODERN SOCIETY

The article presents the updated concept of the notion of internationalization of higher education and describes its peculiarities in modern society. Recently the most important factor of the formation of internationalization of higher education is considered to be globalization. According to the current-day concept in the foreign literature, internationalization of higher education is the intentional process of integration of international, intercultural or global dimensions into the purpose, functions, and delivery of post-secondary education to improve the quality of education and research and to make a meaningful contribution to the development of society.

Between many fundamentally accepted academic advantages of internationalization, the most prominent is the improvement of quality of education and research. The aims of internationalization of higher education are divided into aims of social justice (general education of the public, support of active citizenship), economic development (support of the local economy, knowledge transfer) and public good (support of social integration, democracy, and peace, fight against xenophobia and radicalization, development of global citizens). The degree of participation of educational institutions in internationalization is determined by the fact whether internationalization activity is planned and strategic or the result of the initiative of separate individuals. Four broad categories for rationales of internationalization are determined: political rationales (foreign policy, national security, and peace), economic rationales (economy growth, competitiveness), social and cultural rationales (intercultural understanding, intercultural competence) and academic rationales (extension of the academic horizon, institution building, profile, status). The important factor for the successful introduction of internationalization is the availability of adequate institutional strategies.

Despite the unfavorable political conditions recently and the COVID-19 pandemic this year internationalization remains the mainstream direction in the development of higher education.

Keywords: internationalization of higher education; globalization; international dimension; education and research; society.

Постановка проблеми. З початку XXI ст. інтернаціоналізація з малозначущого фактора впливу перетворилася на основний напрям розвитку вищої освіти. Посилення взаємопов'язаності та взаємозалежності країн світу привело до прискорення проникнення міжнародного змісту у всі складові освіти і науки.

Незалежно від контекстуальних відмінностей всередині і між країнами, майже всі заклади вищої освіти у світі беруть участь у міжнародній діяльності та далі шукають можливості розширювати її. Взаємодія зі світом на даний момент вважається частиною визначення якості освіти і науки [1, 2]. Виникнення глобальної освітньо-наукової мережі та транскордонного інтелектуального простору актуалізують вивчення різних характеристик інтернаціоналізації вищої освіти в сучасному світі.

Аналіз основних досліджень і публікацій. У вітчизняній науці окремі аспекти і прояви інтернаціоналізації вищої освіти в світі та Україні досліджували В. Андрущенко, С. Вербицька, Л. Горбунова, М. Дебич, В. Зінченко, О. Козієвська, Я. Кульбашна, О. Нітенко, А. Сбруєва, І. Сікорська, Ж. Таланова та ін. Однак основи інтернаціоналізації, її фундаментальні ідеї і аналітична матриця були закладені зарубіжними науковцями. Передовсім потрібно згадати Дж. Найт, Г. де Віта, Ф. Альтбаха, які вважаються фундаторами вивчення цього наукового феномена. Сутність інтернаціоналізації, її структуру, фактори впливу і наслідки, різновиди, методи впровадження ґрунтовно вивчали також інші західні дослідники, такі як С. Арум, У. Брандербург, М. ван дер Венде, Дж. Гудзік, Е. Джонс, Є. Ергон-Полак, Б. Ліск, П. Скот, Л. Райзберг, Л. Рамблі, Р. Рудзкі, Д. Філден, Ф. Хантер та ін.

Однак інтернаціоналізація вищої освіти за своєю суттю і визначенням є динамічним явищем, тому її вивчення потребує постійних різнопланових наукових розвідок.

Метою статті є конкретизувати сутність поняття інтернаціоналізації вищої освіти та розглянути її основні характеристики в сучасному суспільстві, такі як зв'язок з глобалізацією, переваги, цілі й обґрунтування її впровадження.

Виклад основного матеріалу дослідження. Термін "інтернаціоналізація вищої освіти" з'явився у дослідницьких наробках на початку 1980-х р., хоча мобільність людей та ідей виникла ще у Середньовіччя, коли студенти і філософи мандрували від університету до університету

Європи, поширюючи нові знання і досвід. Хоча цей перший прояв академічної мобільності досить відрізняється від сучасних форм інтернаціоналізації вищої освіти, проте, він заклав основи майбутнього транскордонного руху людей, знань, ідей і культур.

Час від часу фрагментарно з'являючись в змісті освіти країн Європи, інтернаціоналізація сформувалася як науковий феномен і почала поширюватися лише після того, як майже 40 років тому Європейський Союз започаткував програми для освіти та досліджень. Найбільш поширеною і успішною з них була програма "Еразмус", яка, власне, стала рушійною силою розробки стратегічних підходів до інтернаціоналізації вищої освіти в Європі та заклала підґрунтя для створення Болонської системи, після впровадження якої інтернаціоналізація стала ключовим напрямом на національному та й інституційному рівнях у більшості країн світу, а особливо в Європі.

Інтернаціоналізація вищої освіти є широким неоднозначним багатовимірним утворенням, яке постійно видозмінюється і на яке впливає змінна сукупність політичних, економічних, соціокультурних і академічних чинників. Ці чинники набувають різних форм і масштабів на рівні регіонів, країн і закладів. Тому нема єдиної моделі інтернаціоналізації для всіх інституцій і держав.

Інтернаціоналізація вищої освіти – це динамічний процес, який перебуває під постійним впливом міжнародного контексту, в якому вона протікає і який формує її сутність, цілі, завдання і перспективи розвитку [1, 1].

Останнім часом найважливішим фактором формування інтернаціоналізації вищої освіти стала глобалізація світу. Поняття глобалізації та інтернаціоналізації у дослідженнях вищої освіти часто згадуються поруч позаяк що ці явища динамічно взаємопов'язані. Глобалізація як політична, економічна і культурна інтеграція світового рівня впливає на вищу освіту, а інтернаціоналізація вищої освіти є реакцією на виклики глобалізації. За відомим висловом Дж. Найт, інтернаціоналізація змінює вищу освіту, а глобалізація змінює інтернаціоналізацію [7, 3].

У вищій освіті глобалізація спричинила інтенсивний рух ідей, студентів і науково-педагогічних працівників, розширення можливостей глобального розповсюдження знань і появи нових цілей, видів діяльності та учасників процесу [1, 1]. Вплив глобалізації на вищу освіту не обмежується лише інтернаціоналізацією і може

мати як негативні, так і позитивні наслідки. Глобалізація як потік людей, культур, цінностей, ідей, знань, товарів, послуг, технологій і економіки через кордони може становити як можливості для розвитку суспільства, так і виклики, залежно від пріоритетів у політиці, соціально-економічній системі, національних і культурних особливостей, ресурсів країни.

У причинно-наслідкових стосунках інтернаціоналізація постає як явище, на яке впливають і яке є агентом впливу. Інформаційна революція, прогрес у галузі інформаційно-комунікаційних технологій, рух до суспільства знань; мобільність людей, інформації, капіталу; розвиток лібералізованої торгівлі та ринкової економіки зумовлюють зміни у вищій освіті на всіх рівнях.

Зі свого боку вища освіта, яка набула міжнародних вимірів, реагує на запит підготовки фахівців нового покоління, збільшуючи кількість студентів, урізноманітнюючи форми і види власності закладів, розширюючи коло освітніх послуг і наукових досліджень, надаючи нові кваліфікації, забезпечуючи безперервне навчання, впроваджуючи дистанційні та он-лайн курси, створюючи нові форми освітніх та наукових програм і академічних партнерств, надаючи освітні послуги на комерційній основі, використовуючи єдину мову (англійську) як домінуючу для наукового спілкування.

У наукових наробках згадують про такі основні прояви міжнародного виміру вищої освіти, як транскордонне переміщення знань; фізична мобільність студентів, викладацького та адміністративного штату; міжнародне співробітництво і комунікація між країнами, закладами і окремими науковцями; міжнародна освіта і наука; міжнародна подібність і міжнародна репутація [8, 180–181].

Термін “інтернаціоналізація” часто використовується для визначення елементів навчальних програм, спрямованих на формування у студентів міжнародних компетенцій, таких як оволодіння іноземною мовою, забезпечення знаннями про інші країни або навчання транснаціональних (міжнародне право, міжнародна торгівля) та інших дисциплін, які сприяють міжнародному і міжкультурному розумінню. Однак найбільш перманентною рисою інтернаціоналізації вищої освіти донедавна була мобільність студентів.

Загальноприйнятим визначенням інтернаціоналізації в наукових колах є формулювання Дж. Найт, в якому вона розглядає інтернаціоналізацію вищої освіти на національному, секторальному та інституційному рівнях як процес інтеграції міжнародного, міжкультурного або глобального

вимірів у мету, функції і надання вищої освіти [7, 2].

Наголошуючи на необхідності свідомого впровадження і підтримки інтернаціоналізації та конкретизуючи її стратегічну мету, колектив авторів на чолі з Г. де Вітом розширює визначення Дж. Найт і розглядає інтернаціоналізацію як *цілеспрямований процес інтеграції міжнародного, міжкультурного або глобального вимірів у мету, функції і надання вищої освіти для підвищення якості освіти і досліджень для всіх студентів і співробітників та значущого внеску в розвиток суспільства* [4, 29].

Останніми роками при описанні міжнародного виміру в закладах вищої освіти часто вживають вислів “Інтернаціоналізація вищої освіти для (блага) суспільства” (ІВОС) (*Internationalisation of Higher Education for Society (IHES)*), підкреслюючи нерозривний зв’язок між інтернаціоналізацією та суспільством і, врешті-решт, кінцеву мету інтернаціоналізації – благо суспільства. Уперше цей термін вжив У. Бранденбург, який визначає інтернаціоналізацію вищої освіти для (блага) суспільства (ІВОС) як таку, що має на меті приносити користь широкій громаді в країні чи за кордоном шляхом міжнародної або міжкультурної освіти, досліджень, надання послуг і контактів [6]. Цього року у відповідь на виклики, які постають перед сучасним суспільством, і у намаганні об’єднатися за допомогою освіти і науки було видано ґрунтовне дослідження “Інтернаціоналізація у вищій освіті для суспільства (ІВОС)”, де автори (У. Бранденбург, Г. де Віт, Е. Джонс, Б. Ліск) викладають досвід наукових напрацювань міжнародного виміру в діяльності закладів вищої освіти, який подається через призму взаємодії інтернаціоналізації і суспільства [5].

У своєму розвитку інтернаціоналізація вищої освіти пододала шлях від індивідуальної мобільності до системної всебічної інтернаціоналізації на рівні закладів і надання освітніх послуг громадянам світу (*global citizens*), від трактування окремих понять до конвергенції концепцій домашньої інтернаціоналізації (*internationalization at home*) та інтернаціоналізації за кордоном (*internationalization abroad*), або як її ще називають останнім часом інтернаціоналізацію освітніх програм (*internationalization of curriculum*), від поверхневого розуміння до необхідності звітувати про інвестиції і результати, від західно- і європо-центричної інтернаціоналізації до глобального підходу і розвитку національного і релігійного почуття гідності [5, 15–18].

Багато довготривалих академічних переваг

інтернаціоналізації визнані фундаментальними для сучасної системи вищої освіти. Згідно з Міжнародною Асоціацією Університетів, до найбільш виражених належать, серед багатьох інших: підвищення якості навчання і досліджень; поглиблення взаємодії з національними, регіональними та глобальними проблемами та зацікавленими сторонами; краща підготовка студентів як національних і глобальних громадян, так і як продуктивних членів трудових ресурсів; доступ для студентів до програм, які недоступні або дефіцитні у своїх країнах; розширені можливості для вдосконалення викладачів і завдяки мобільності зниження ризику академічного “застою”; можливість брати участь у міжнародних мережах для проведення досліджень з актуальних питань у країні та за кордоном, користуватися досвідом і перспективами дослідників з багатьох куточків світу; можливість ведення інституційної діяльності в контексті міжнародної практики; поліпшення інституційної політики, управління, служб студентів, просвітницької роботи та забезпечення якості шляхом обміну досвідом через національні кордони [1, 3].

Цілі інтернаціоналізації вищої освіти як цілеспрямованого впливу з боку держави і закладу на впровадження міжнародного, міжкультурного або глобального виміру у мету, функції та надання освітніх послуг на благо суспільства, умовно поділяються на цілі соціальної справедливості, економічного розвитку і суспільного блага. Модель соціальної справедливості зосереджена на розв’язанні соціальних проблем, навчання методом соціальних проектів, посиленні впливу громадськості, навчання та волонтерству на базі громад і спрямована на загальну освіту громадськості, нарощуванні потенціалу і підтримку активної громадянської позиції. Модель економічного розвитку сфокусована на економічному зростанні, передачі технологій та інновацій, яка часто координується через офіс трансферу технологій і підкріплюється політикою заохочення підприємництва і ділових зв’язків, підтримує регіональну економіку, економіку країн, що розвиваються, і передачу знань. Модель суспільного блага сконцентрована на тому щоб зробити світ кращим і сприяти розвитку громади, відродженню культури, заохочує впровадження знань у локальні контексти галузей. Модель суспільного блага підтримує соціальну інтеграцію, демократію, мир; виступає проти ксенофобії, популізму, радикалізації; стоїть на захисті європейської ідентичності, громадян світу і сталого розвитку ООН; сприяє сприйняттю

результатів науки і критичного мислення; підтримує дипломатію науки і знань як гуманітарну зброю; забезпечує практично-орієнтовані дослідження. Будь-яка діяльність щодо інтернаціоналізації вищої освіти може відповідати одній, кільком або всім цілям [5, 43–44].

Ступінь участі закладу освіти в інтернаціоналізації визначається тим, чи пов’язана з інтернаціоналізацією діяльність ґрунтується на інституційному підході (є запланованою і стратегічною) або є наслідком ініціативи окремих осіб. Виходячи з такого підходу розрізняють такі рівні участі інституцій в інтернаціоналізації вищої освіти, як всебічна інтернаціоналізація, коли всі види діяльності закладу мають міжнародний вимір, а інтернаціоналізація є запланованим і стратегічним інституційним підходом; часткова інтернаціоналізація, коли лише відділення, факультети, кафедри, студентські товариства мають міжнародний вимір; індивідуальна інтернаціоналізація, коли окремі люди займаються діяльністю з впровадження інтернаціоналізації через зовнішні організації, наприклад, такі як Британська Рада, або повністю незалежно [5, 46].

Щодо обґрунтування мотивації інтернаціоналізації на національному і інституційному рівнях, виокремлюють чотири групи мотивів, або обґрунтувань: політичні, економічні, соціально-культурні й академічні. Політичні обґрунтування зовнішня політика, національна безпека, технічна допомога, мир і взаєморозуміння, національна і регіональна ідентичність були дуже важливими, зокрема після Другої світової війни та в період холодної війни, коли домінували в інтернаціоналізації вищої освіти. Друга група, економічні обґрунтування, включаючи зростання економіки та конкурентоспроможності, національний попит на освіту, ринок праці, фінансові стимули, вийшли на перший план у сучасній глобальній економіці. Третя група обґрунтувань – соціально-культурні. Культурне обґрунтування має за мету створення міжкультурного розуміння і міжкультурної компетенції для студентів і викладачів та їх досліджень. Соціальне обґрунтування пов’язане з тим, що студент або науково-педагогічний працівник, перебуваючи в міжнародному середовищі, долає межі своєї локальності. Останнім часом висловлюється занепокоєння з приводу того, що роль університетів у соціальній та культурній згуртованості не реалізується повною мірою. Останню групу складають академічні обґрунтування: розвиток міжнародного та міжкультурного виміру у дослідженнях,

викладанні та наданні освітніх послуг, розширення академічного горизонту, розбудова інституцій, зростання професіоналізму і статусу, підвищення якості освітньо-наукового процесу і міжнародних академічних стандартів. Серед них – профіль і статус, виражені у зростаючих показниках міжнародних рейтингів, здається, все більше домінують. Для інтернаціоналізації вищої освіти в конкретному закладі вищої освіти одночасно можуть існувати різні обґрунтування – за значенням у країні та регіону, а можуть змінюватися в домінанті з часом. Економічні обґрунтування завжди вважалися більш домінуючими, ніж інші три, однак, останнім часом набувають популярності і академічні, особливо такі як стратегічні альянси, статус і професія [3, 9].

Вирішальним фактором успішного впровадження інтернаціоналізації вищої освіти у закладах вищої освіти є наявність відповідної інституційної політики або стратегії імплементації міжнародного, міжкультурного і глобального вимірів у зміст освіти і науки.

Після так званої ери інтернаціоналізації вищої освіти (1990 – 2015) через політичні зміни на карті світу (брекзит, політика Д. Трампа, націоналістичні та антиіммігрантські настрої в Європі) почалося згортання міжнародної складової в змісті освіти і науки – підвищення бар'єрів для отримання віз, недоброзичливе ставлення і зростання оплати навчання для іноземців, дискусії щодо використання англійської мови для викладання в університетах у неангломовних країнах, порушення академічних свобод у Китаї [2]. Останнім потужним ударом для інтернаціоналізації вищої освіти стала пандемія COVID-19, яка викликала глобальну кризу. Перекриваючи шляхи для розповсюдження вірусу, багато країн серед інших ініціатив закрили свої університетські містечка, перевіривши освітньо-наукову діяльність в режим он-лайн, тим самим ще більше сповільнивши розповсюдження інтернаціоналізації, передовсім найбільш класичної її форми – академічної мобільності.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Інтернаціоналізація є центральним напрямом розвитку освіти і науки протягом останніх десятиліть. Незважаючи на труднощі, пов'язані з її розповсюдженням в різних регіонах, такі як ксенофобія, радикалізм, антиінтелектуалізм,

націоналізм, і особливо з пандемією, що охопила світ цього року, інтернаціоналізація вищої освіти має потенціал для вагомого внеску у розвиток закладів вищої освіти, місцевих громад і глобального суспільного блага. Чи буде цей потенціал реалізований залежить від того, наскільки університети, уряди і міжнародні організації об'єднуються для внесення ідей інтернаціоналізації вищої освіти до пріоритетів своїх стратегій найближчим часом.

Перспективними у цьому напрямку досліджень видаються дослідження впливу пандемії COVID-19 на різні аспекти інтернаціоналізації вищої освіти.

ЛІТЕРАТУРА

1. Affirming Academic Values in Internationalization of Higher Education: A Call for Action. (2012). IAU. 5 p.
2. Altbach, Ph., de Wit, H. (2018). Are We Facing a Fundamental Challenge to Higher Education Internationalization? *International Higher Education*. No 93. Boston: Boston College Center for International Higher Education. pp. 2–4.
3. De Wit, H. (2010). *Internalisation of Higher Education in Europe and its assessment, trends and issues*. Netherlands, NVAO, 2010. 27 p.
4. De Wit, H., Hunter, F., Howard, L. & Ergon-Polak, E. (2015). *Internationalisation of Higher Education*. Study. Brussels, European Parliament. 319 p.
5. Brandenburg, U., de Wit, H., Jones, E., Leask, B. & Drobner, A. (2020). *Internationalization in Higher Education for Society (IHES). Concept, Current Research and Examples of Good Practice (DAAD Studies)*. Bonn: DAAD. 108 p.
6. Brandenburg, Uwe, Willock, B. (2019). The Impact of an International Component in Educating the Public Using an Experimental Design. *Journal of Studies in International Education*. Available at: <https://doi.org/10.1177/1028315319889892>
7. Knight, J. (2003). *Updating the Definition of Internationalization*. *International Higher Education*. No 33. Boston: Boston College Center for International Higher Education. pp. 2–3.
8. Teichler, U. (2017). *Internationalisation Trends in Higher Education and the Changing Role of International Student Mobility*. *Journal of International Mobility*. No. 5. pp. 177–216.

Стаття надійшла до редакції 10.06.2020

